

Олександр Адилін
Записки вільного мандрівника



Олександр Адилін
Записки вільного мандрівника

«Издательские решения»

Адилін О.

Записки вільного мандрівника / О. Адилін — «Издательские решения»,

ISBN 978-5-44-934525-7

До тридцяти років автор книги, як і більшість людей ходив на роботу з 9 до 18. Проходив службу в армії та міліції, працював начальником режимної служби й технічним директором, розвантажував вагони й ремонтував автомобільні колеса на шиномонтажі. Але в якийсь момент зрозумів, що заробляння грошей, кар'єра, модні речі й інші атрибути сучасної успішної людини не головне в житті. Тоді й згадалася давно забута дитяча любов до подорожей. Що з цього вийшло можна прочитати на сторінках цієї книги.

ISBN 978-5-44-934525-7

© Адилін О.

© Издательские решения

Содержание

Перший похід	6
До місць козацької слави	11
Велосипедом по озерах	16
Кінець ознакомительного фрагмента.	21

Записки вільного мандрівника

Олександр Адилін

© Олександр Адилін, 2018

ISBN 978-5-4493-4525-7

Создано в интеллектуальной издательской системе Ridero

Перший похід

Одного разу під час риболовлі на річці Стир ми з напарником забрели далі, ніж зазвичай. До слова скажу, що ми рухались верх по течії, тобто в напрямку Хрінників. Відійшли ми від Луцька добрих п'ять кілометрів і перебуваючи на лоні природи у нас зародилась думка сходити в похід від рідного міста Луцьк до Хрінниківського водосховища. Вже не пам'ятаю хто сказав ті вирішальні слова, – «а давай підемо в похід по руслу Стиру до Хрінників», але вони прозвучали і це головне.

З цих слів все розпочалось. Розпочався не просто похід, а новий світогляд, нова життєва філософія, інший підхід до буденних проблем і їх вирішення.

Була п'ятниця першого осіннього місяця. І хоча – це був кінець вересня погода була літня, принаймні в день. Від звичайного закінчення робочого тижня, цей день відрізнявся тим, що з самого ранку, хоч він і був робочий йшла шалена підготовка до походу. Якщо зовсім бути точним, то підготовка йшла цілий тиждень, адже це був перший похід. Потрібно було все прорахувати, визначитись, що брати, скільки брати, скласти маршрут. Для орієнтування на місцевості і прокладання маршруту я придбав топографічну карту.

Отже, п'ятниця, всі речі зібрані, продукти закуплені, маршрут прокладено. Вперед. Ми втікаємо з роботи на півтори години раніше. Наш колега вивозить нас автомобілем до точки відправлення. І ось ми вже біля залізничного мосту, від якого розпочинається наш похід. Колега в останнє запитує чи ми не передумали іти... Ми не передумали!!!

Хотів би зауважити, що дуже багато знайомих та колег по роботі не вірили в нас, не вірили, що підемо, ось так «на легке», без наметів, спальників і таке інше. А коли їм усім стало зрозуміло, що ми налаштовані рішуче, то не вірили, що дійдемо. Особливо скептично був налаштований, колега, який нас підвозив. Він напевно і погодився на це щоб в останню мить ми передумали іти, а він би побачив як ми здались... Не здались! Пішли!

І відразу нас охопила, якась ейфорія, незрозуміла радість, відчуття свободи. Так в той момент ми були вільні, від буденних проблем, від нерозуміння знайомих, які ніяк не могли второпати куди і головне навіщо ми ідемо...

Перед нами лежала дорога. А коли стежка, і навіть час від часу не прохідні хащі та болото. Але це нас не зупиняло...

І дуже добре, що не зупинились, не повернули. Ні не тому, що ми всім довели, що ми можемо. І навіть не тому, що ми зрозуміли на, що здатні, в той момент ми збагнули, як це прекрасно подорожувати. Бачити нові місця. Мальовничі краєвиди, які є зовсім поряд. Не в Туреччині, не в Болгарії, і навіть не в Єгипті. А на рідній землі, на якій ти виріс і до них якийсь десяток кілометрів. Так є красиві місця в Туреччині, в Єгипті та в інших країнах. Але мені здається перед тим як відправлятися в мандри за кордон потрібно пізнати свою батьківщину. Ну хоча б для того щоб мати з чим порівнювати.

На вулиці був кінець вересня, і хоча було досить тепло, та темніти починало по осінньому раню. Тому перше, що ми робили у перший вечір походу – це шукали місце для ночівлі.

Тут я хотів би зауважити, що місць таких досить багато, але на жаль, на усіх ступала нога людини. А точніше я сказав би «не людини». Тому що люди після себе гори сміття не залишають. Це ми зустрічали на усьому шляху. Гори сміття. Так є ще місця де не має порожніх пляшок, пакетів, та інших відходів цивілізації, але таких місць все менше.

Мені дивна поведінка людей. Ідуть на пікнік-шашлик. Знаходять мальовниче, ще неза-смічене місце. Розкладаються, сідають. Смажать м'ясо, картоплю, варять уху, п'ють горілку, співають, відпочивають. Для чого смітити. Чи це така традиція. Залишити після себе гору порожніх пляшок і іншого сміття, щоб ті хто прийде після них побачив, як вони круто відпочили. І усіма силами намагались побити їх рекорд. Вони залишили десять пляшок з горілки, а ми залишимо, двадцять. І ще підемо по сусідніх місцях назбирати пустої тари, щоб залишити двадцять п'ять. Ось тоді наш рекорд точно ніхто не поб'є. Але ж тоді через якихось п'ять-десять років не буде де сісти. Я думаю, що всі хто коли не будь прочитає ці рядки, так робити не буде. І знайомим розповість, і друзям, і дітей навчить. Що після відпочинку на природі, все що можна спалити без шкоди для довкілля, потрібно, спалити, дотримуючись при цьому правил пожежної безпеки. (І обов'язково, зачекати поки все згорить, а рештки полум'я загасити й засипати землею.) Ну а те, що не можна спалити – забрати з собою і викинути в смітник.

А тепер після невеличкого ліричного відступу повернемося безпосередньо до походу. Отже, ми шукали місце для ночівлі. Надивилось одне, але щось не так, надивились інше, брудно, а прибирати не має часу. І ми вирішили ризикнути. Віддалялись по максимуму від людей, так щоб до настання темноти залишилась година на облаштування ночівлі.

І ми зробили правильний вибір. Чим далі ми відходили від цивілізації тим менше було відходів тієї самої цивілізації. З кожним нашим кроком, природа брала своє. Трави ставали ще вищими та густішими, дороги й стежки ставали ще менше помітні. Через деякий час стежки зроблені людиною зникли зовсім. І стали зустрічатись, лише, малопомітні стежини прокладені дикими тваринами.

Аромати! Які там аромати! Не чути запаху асфальту, автомобільних вихлопів. Відразу важко зрозуміти, що так пахне, а це пахне природа. Аромати різних трав, квітів, ягід – зливаються в єдину мелодію. Вона попадає в тіло і душу не тільки через ніс, а здається через усі органи чуттів.

Отже, ми відійшли від населених пунктів, добрих десять кілометрів і все-таки знайшли місце для ночівлі. Причому коли ми його побачили то якось одночасно зрозуміли, що це воно і сказала один одному про це одночасно. Хоч в перший день пройшли ми не багато, та були трохи стомлені, адже взяли відразу досить високий темп. Крім того, відчуття свободи й нових вражень добряче п'янило. Але знахідка гарного місця для привалу нам надало сил і досить швидко ми облаштували все, що нам було потрібно. Назбирали дров, запалили вогнище, облаштували місце для снання.

Прийшов час відпочити після десятикілометрового маршу. На вогні смажилось м'ясо, в казанку заварювався чай. Ми фотографувалися, ділились враженнями від першого дня в мандрах. Їли смажене м'ясо, пили хороший коньяк, запиваючи це все гарячим ароматним чаєм. Благодать. Ми не могли натішитись красою яка нас оточувала. А відчуття, які нас переповнювали в той момент, не можливо повністю передати словами, їх потрібно відчувати. Хоча частково передати те, що ми відчували я спробою.

Глибоко вдихніть, видихніть. Закрийте очі і уявіть. Тиша. Час від часу лише чути звуки дикої природи. Десь прокричить пташка, пробіжить якась тваринка. Потріскують у багаті дрова. Поряд у річці не голосно хлюпає вода наштовхуючись на затоплені дерева. Пахнуть трави, осінні квіти й ці аромати зливаються з ароматом смаженого м'яса. Тепло від вогню гладить обличчя, руки, і ці дотики не можливо ні з чим порівняти. Над головою зоряне небо, зірок не так багато, як у червні або липні, але ті, що є яскраві та великі. Схожі відчуття напевно переживали древні воїни, мисливці, мандрівники, котрі ось так сиділи біля багаття в даліні від дому і дивились на небо.

У такі моменти, розумієш, як глибоко людина пов'язана з природою. Не просто розумієш, а відчуваєш усім тілом, розумом, душею, що кожне дерево і кущик, кожна тваринка велика і маленька, вода в річці й земля на якій ти сидиш, багаття, що горить поруч і повітря яким ти дихаєш зливається з тобою в єдине ціле. Ти доповнюєш природу, а вона доповнює тебе. Вона додає тобі сил, здоров'я, натхнення. Віддає тобі частину своєї тисячолітньої мудрості, а ти ділишся з нею тим, що знаєш ти. Всі ми діти природи, і про це ніколи не можна забувати.

У першу ніч ми спали не багато, але я за цих декілька годин виспався дуже добре, як у дитинстві, коли приїжджав до бабусі на канікули. Прокинулись рано, за півгодини до сходу сонця. Швидко поснідали, продивились по карті, ще раз маршрут руху. Прибрали місце своєї ночівлі, і вирушили в дорогу. Попереду був новий день, нові пригоди й враження.

Ранок нас зустрів невеликим туманом і росою. Через десяток метрів ми до поясу були мокрі, адже тут була дуже висока не кошена трава, але хіба нас могла зупинити така дрібничка. У нас була ціль дійти і ми йшли. Ще через декілька кілометрів перед нами розкинулись важко прохідні хащі. Трава тут переплелась у неймовірну павутину з деревами та кущами й заплутувалась за ноги, руки, екіпіровку. Було багато кропиви та будяків, а ще більше колючих кущів. Але і цю перешкоду ми подолали з гордістю. Пройшовши ці зарослі ми вийшли на чисте поле і наш шлях став набагато легшим. На протилежному боці річки розкинулось невеличке поселення бідних українців. В переносному розумінні, бідних. Адже там стояли не будинки, а палаци, з оглядовими площадками, вежами та фонтанами. Ну що ж і олігархам місцевого розливу не чужі бажання звичайних людей, усамітнитись з природою, і бути до неї ближче, по далі від грошей.

А ми все йшли і йшли у перед. З кожним кроком наша ціль була все ближче і ближче. А я з кожним кроком все більше і більше пересвідчувався, що прекрасне поряд. Ніколи не думав, що зовсім недалеко, від тих місць де я виріс можна зустріти таку красу. Річка проклала свій шлях між пологими берегами, а подекуди між височеними обривами. На цих високих стінах, що замкнули річку у свої мури сотні ластівок побудували гнізда. Потроху ми пройшли поля, ліси, хащі та болота, і стали знову повертатись до цивілізації не цивілізованих людей. Чому не цивілізованих розповім пізніше. Після десятків кілометрів де ми не зустрічали людей на горизонті з'являлись перші села. В нас закінчувався запас води і нам це було дуже доречно.

Але чим ближче ми підходили до сіл, тим більше я розчаровувався. Знову гори сміття. І це вже залишили не ті, що приїхали відпочивати з міст. Це не цивілізація добралась і до жителів села. Місцеві жили по принципу, – «після нас хоч потоп». Вони збирали сміття та вивозили його по далі від своїх обійсть, до річки. Таким чином створивши на берегах сміттєзвалище. Колись я думав, що в селах живуть люди ближче до природи, тому і поважають і люблять її більше, ніж жителі міст, але як виявилось, це не так. Останнім часом все змінилось. Чому? Не знаю. Мало залишилось в селах старійшин-мудреців, які поважають природу і навчають цьому мистецтву інших. Цивілізація з усіма своїми відходами та побічними діями, вже захо-

пила і село. Все менше в селах готують домашній квас, узвари, а купують газовані води виготовлені з порошку, і в яких навіть цукор не натуральний, не виготовлений з цукрового буряку, чи навіть тростини, а створений у лабораторії з переплавлених пластикових пляшок і клею ПВА. І хоча, на рахунок складу газводи, я перебільшив, але думаю ненабагато. Люди забули те, що створено пращурами. Забули, що квас, був знаменитий ще за часів Русі, а рецепт винайшли ще раніше. Цей напій втамовував літню спрагу, тонізував, додавав сил. А сучасні води викликають бажання тільки пити й пити її ще, адже їх рецепти винайдені для того щоб люди побільше купували цю «чудо-воду». А той хто її виготовляє ще більше збагачувався.

Але ми знову повертаємось до нашої подорожі. Ми зайшли в село набрали у фляги води, запитали у місцевих як краще і коротше іти та вирушили далі в дорогу. Майже весь подальший маршрут пролягав через більші й менші села. Вони мінялись від величезних, з гарним дорожнім покриттям, тарілками супутникового телебачення на будинках, барами та магазинами, до маленьких більш схожих на післявоєнні хутори, які я бачив по телевізору. Та мені здалось, що в маленьких селах куди не дійшли побічні дії цивілізації, люди добріші та щасливіші. Ні я не проти сучасних речей, які полегшують життя, я проти речей які порушують невидимий зв'язок між природою та людиною.

А ми все йшли і йшли. По дорозі між селами, що розкинулись на берегах прадавньої річки нам зустрівлось джерело. Таке невеличке, майже не помітне, але з таких маленьких джерел і зароджуються річки. Так і оце малесеньке джерельце вносило свій вклад у великий Стир. А ще в одному селі ми бачили кургани, та древній, хоч і давно закинутий костел. Ось так і пролягав наш маршрут з Луцька у Хрінники. То через села з магазинами, то через поля і ліси. В одному з сіл заходимо в місцевий бар-магазин втамувати спрагу і попиту пивка. Вибір товару не великий, все найнеобхідніше для села, зате привітний продавець.

Випивши хмільного напою і поговоривши з місцевими жителями про життя-буття вирушаємо далі. Заходимо в непрохідні хащі, ще більш густі, ніж раніше. До того ж тут ще й добавилась канава з зеленою водою і болотом. Та це нас не зупинило. Про те на подолання цієї перешкоди витрачаємо багато сил та часу, тому вирішуємо трохи змінити маршрут і зрізати. Відхиляємось в незначній мірі від річища і до нашої цілі залишається зовсім трошки. Але планувати – добре, а насправді все виходить по іншому. До закінчення нашого шляху ще залишилось кілометрів сім, а вже почало смеркати. А нам ще потрібно знайти місце для ночівлі, облаштувати його, назбирати дров. Вмикаємо форсаж і рухаємось максимально швидко. Проте як ми не старались у Хрінники заходимо вже в сутінках.

Оскільки дану місцевість ми майже не знаємо приймаємо рішення іти до ГЕС. Там і заночувати, на березі. Через деякий час підходимо до електростанції. Потрібно назбирати дров, адже ніч обіцяє бути набагато холоднішою, ніж попередня. Та після такого темпу сил уже не залишилось ні на що. Тим більше, що дров на берегах біля ГЕС немає взагалі, в повному значенні цього слова. Єдине чим вдалось розжитись, так це обгорілим півтораметровим не товстим шматком поліна, залишеним якимось попередніми рибалками. За, що їм дуже дякуємо.

Від втоми не хочеться навіть їсти, тому розводимо невеличке багаття і лягаємо трохи перепочити. Не дивлячись на холод, спимо, як убиті, до години третьої ночі. Але під ранок стає нестерпно холодно, тому прокидаємось щоб якось зігрітись. Ходимо по куцах шукаємо хоч щось у вогонь, а зуб на зуб не попадає. У тих же куцах знаходимо місцевого «Єті». Він як справжня снігова людина спить просто неба на старому погризеному матраці. Його хтось напевно викинув, матрац, а не Єті, за старість, от він і знадобився представникам місцевої фауни. Проте він напевно звик до такого життя, на цей раз Єті, а не матрац, спить як нібито

на вулиці не +5, а всі +17. Намагаємось його розбудити, та нічого не виходить, сон у Снігових людей дуже міцний.

Не знайшовши дров, палимо зелені кущі та все, що може горіти. У вогонь закидаємо кілька каменів. Та не подумайте, їсти у нас було, що, і ми ще не настільки здичавіли та з'їхали з глузду щоб їсти каміння, через деякий час ми їх дістали й сиділи на них щоб зігрітися. Розігріли трохи тушонки, заварили чай, перекусили. Яюсь зігрілися. Тут вже і ранок настав. Нас ще вистачає на десяток закидів спінінгом і ми вирушаємо додому.

Втомлені, обвітрені, пахнемо як копчена ковбаса (все зелені гілки, які ми палили щоб зігрітись), проте щасливі їдемо додому. Гарно прогулялись, побачили людей себе показали. Нас переповнюють враження, спогади залишаються на все життя, ще місяць нас обговорюють всі колеги по роботі. А ми готуємось до сплаву по руслу, нашої рідної річки, від Хрінників до Рожища на наступний рік, ще через якийсь час хочемо пройти всю річку від початку до місця впадіння її у Прип'ять, або хоч до Українсько-Білоруського кордону. А через декілька років у тайгу.

Але це все плани, як вийде поживемо побачимо. Як вийшло обов'язково напишу.

Вересень-жовтень 2011 року.

До місць козацької слави

Сьогодні тринадцяте серпня 2013 року, на годиннику 11:30 і знову я стою біля залізничного мосту через річку Стир, що в районі вулиці Дубнівської. Трохи менш як два роки назад, а саме двадцять третього вересня я зі своїм напарником у походах, Толіком також стояв біля цього мосту. Тоді ми здійснили у свій перший похід з Луцька в Хрінники по руслу нашої річки.

Цього разу я сам і планую дійти до Берестечка. На похід думаю витратити два-три дні, тобто в четвер хочу бути на місці призначення. Що з цього вийде, побачимо. Погода сприяє переходу. На вулиці не гаряче, дме легенький вітер, гонить по небу хмари. Можливо на вечір буде дощ, але, як кажуть: «Дощь десантника не мочит, дощє десантника бодрит». Ну, що ж я готовий в дорогу, а, що буде далі побачимо.

Все ще тринадцяте серпня, того ж таки тринадцятого року, а на годиннику 12:28. Я знаходжусь в районі села Крупа. Позаду Луцьк, як на долоні. Краєвиди приголомшливі. Роздивляюсь рідне місто в моноколь, бачу собор, висотні будинки, освітлювальні вишки стадіону «Авангард». Бачу трубу цегельного заводу і вишки мобільного зв'язку у селі Підгайці. Цю відстань пройшов з легкістю, навіть не відчувши часу. І це не дивно, адже тут я ходив сотні разів.

На шляху людей майже не зустрічав, лише одинокого рибалку і дідуся з косою, добре, що не бабусю, який поки косив траву, загубив своїх кіз. З дідусем привітався, побажав йому доброго дня, почув теж у відповідь. Трохи порозмовляли і я вирушив далі. Навкруги відразу стало світліше і веселіше.

Я всім раджу, коли в мандрах зустрічаєте незнайомих людей бажати їм доброго дня. І ваш день і шлях буде легким і добрим.

Цьогоріч, весною була велика повінь. Було підтоплено багато будинків, затоплено сільськогосподарські ділянки. Людей звичайно шкода, але вони у цьому самі винні. Забули гомо сапієнси, закони природи, не знають, що не можна селитись близько річок у низинах. Навіть, якщо багато років ці місця не затоплювались рано чи пізно природа візьме своє, і поверне собі свої володіння. Пам'ятаєте притчу, про двох чоловіків. Один побудував будинок в низовині, і швидко закінчивши будівництво відпочивав і насолоджувався життям, а інший будувався набагато довше, носив важке каміння, підіймав на гору важкі вантажі, але коли прийшла повінь будинок першого повністю затопили й він побіг рятуватись до сусіда на гору.

Проте повінь пішла на користь природі...

13:07 Знаходжусь у тому місці де ми робили перший нічліг коли йшли на Хрінники. До слова, я тут вже бував минулого року в травні, ходив у міні похід. Стоянка змінилась. Якийсь невідомий рибалка, а можливо теж мандрівник побудував курінь, трохи обжив це місце. Під час першого походу з цього місця ми виходили приблизно о шостій ранку, а в Хрінники підійшли о 19:45. Отже, сьогодні я туди вже не встигаю, спробую дійти до Малєво. Як вийде побачимо.

Пройшов складну ділянку, шляху. Дуже висока трава, до пояса це стандартно, місцями у мій зріст, а подекуди й вище мене на цілу голову. Мало того, що трава висока вона ще й дуже густа, переплетена між собою, будяки, кропива. Як тільки закінчились трави розпочалась ділянка дуже густих сухих кущів і невеличких дерев. Просто стіна з сухостою, напевне його

легше спалити, ніж крізь нього пробиратись, але цього робити не можна. Адже в походах я намагаюсь як найменше завдавати шкоди навколишньому середовищу. Навіть маючи мачете було б важко адже зарослі настільки густі, що замахнутись не було б можливості. Але тут знайшли притулок сотні маленьких тварин і пташок, це природний захист від хижаків, особливо двоногих.

Вийшов на гарну ділянку, високі пагорби, гарні краєвиди, трохи через моноколь видно Луцьк. Попереду має бути село Яловичі. Через Стир газова труба, відмітка на майбутнє. Збоку вже переорані поля, люди зібрали урожай. Через кілька метрів звідси у Стир з протилежного берега впадає річка Черногузка.

Пройшов через перше село яке трапилось на моєму шляху. Називається воно Яловичі. Маленьке, затишне поселення на березі Стиру. Бачив одну дуже цікаву хату. Чомусь вона мені нагадала козацьку. Коли заходив у село побачив дещо що дуже мене вразило. Хата мазанка, але двоповерхова, стоїть на великій кручі на березі річки, одним боком в притул до лісу. Біля хати є вітряк, який виробляє електроенергію, але найбільш мене вразили сонячні батареї на даху. Людина не залежна, її не цікавлять ціни на нафту, курс євро, і хто президент. Поруч ліс де є ягоди гриби та дичина. З другого боку річка з рибою, а під самою хатою клаптик городу.

В Яловичах зустрів дідка, присів до нього на лавку, поговорив з ним розпитав дорогу побажав йому здоров'я і пішов далі.

О 15:30 підійшов до Межиріччя. Перед входом у село з правого боку трохи поодаль від дороги розташований курган, напевно козацький, а може і Скіфський. Перейшов через кавальчик-річечку по містку та іду далі.

Іду Межиріччям до села Підлісці, такі відчуття, що потрапив в козацькі краї. Козаки любили селитись в отакій місцевості. Біля річок. Тут завжди була вода і було чим себе прогодувати. В річках була маса риби, а в навколишніх плавнях було безліч річкового птаства. Одним словом вони були незалежні від наших вінценосців. У них завжди була їжа та вода, а більше для щастя людині майже нічого і не треба.

Ну дуже гарні краї. Пагорби, гайочки, кургани, річка. У селі багато закинутих будинків, проте ті, що залишились маленькі, охайні, ...як добре мандрувати. Над головою неймовірно блакитне небо, час від часу по ньому пробігають коники-хмаринки. Повіває ледве відчутний вітерець, трохи припарює, можливо буде дощ. Проте це мене не лякає...

16:12 за Київським часом, я заходжу в село Підлісці. Тут козацьким духом все ще більше просякнута. Село має трохи дивне планування, принаймі стара його частина. Будинки розміщені на значній відстані один від одного.

Біля одного з таких будинків на городі побачив чоловіка, вирішив про всяк випадок запитати дорогу, щоб пересвідчитись чи правильно я іду. Чоловік підказав куди та як іти, іду правильно. З сусіднього городу нашу розмову почула жінка і сама підійшла до мене. Запитала куди я і звідки. Поцікавилась чи маю що їсти чи не голодний. Дозволила набрати води. Ви знаєте я дуже щасливий що пішов у ці мандри, що мені зустрічаються такі люди. Жінка зовсім не здивувалась, коли я сказав куди та чому іду, не сприйняла мене як божевільного. Вона була дуже привітна, в мене навіть склалось враження, що таких подорожніх вона бачить мало не щодня. Я зрозумів що в нашій країні ще не все втрачено, поки в ній є такі люди. Наша сила не у містах, цих прогнаних мегаполісах..., а в маленьких містечках і селах, де люди вже багато років, сотні тисячі зберігають народну мудрість і любов до природи... ішов я берегом. По праву руку була річка, а по ліву на пагорбі досить великий лісочок. Він закінчився, а відразу на узліссі

кладовище. Я чомусь впевнений, що там ще є козацькі могили. Тільки вони могли вибрати для побратимів які загинули боронячи свою волю, таке гарне місце. На пагорбі з якого видно на в круги на десятки кілометрів. Краса неймовірна. Збоку ліс, знизу річечка. Згадується вірш: під гаєм в'ється річечка, як скло вона блищить, долиною широкою кудись вона біжить...

16:46, шойно вийшов з магазину-бару «Олея». Саме тут два роки назад ми з Толіком робили привальчик і випили по пляшечці пінного напою. Сьогодні я теж зробив зупинку і втамував спрагу пивечком.

Як кажуть на Львівщині нині 16:55 і я іду лісом. По дорозі зустрів дідуса який кониками підкинув мене до лісу і показав коротку дорогу на Торговицю. За лісом буде село Нове, а там і Торговиця. Декілька сіл назад зустрів хлопчину років тринадцяти. Дуже колоритний хлопак. Шкода що не маю фотоапарата, вийшло б гарне фото. Як заведено в селах молодші перші вітаються зі старшими. Хлопець привітався, я у відповідь. Засмаглий, зуби білі аж світяться, волосся русяве, в очах іскорки щастя. Справжній козак. Такому не страшний ніякий рак шкіри та інші напасті. Він живе на природі. Кожного дня ходить під сонцем і заряджається його життєдайною енергією. А ті хто сидить по офісах, засмагають у соляріях і раз у рік на морі тих і беруть всякі напасті.

А зараз 16:58 і я на перехресті. Мені потрібно іти по «вкаткованій» лісовій дорозі, так сказав дід, що мене підвозив. Але фокус в тому, що тут три дороги та ніби всі «вкатковані», принаймі спочатку, і яка моя. Ну що ідемо прямо, раз дорога починається, значить десь вона закінчується або переходить в іншу, значить десь вийдемо. Іду лісом під Торговицею. Ліс великий справжній. Ось поперек дороги лежить дерево, і впало воно не сьогодні, а чи та це дорога, раз по ній давно не їздили. «Дасця» знати.

17:00 переді мною величне дерево. Дуже велике, як у висоту так і ширину. Безліч гілок, які розрослись потужною кроною в різні боки. На певно на таких деревах любив сидіти казковий соловей розбійник.

18:37 іду на Красне. В Торговиці на зупинці довелось перечекати невеличкий дощ з грозою. Поряд запримітив собі копичку соломи, про всяк випадок. Адже вже вечоріло і дощ невідомо на скільки затягнувся б. Та скористатись нею не довелось. У напрямку Красного збираються хмаринки, можливо попаду під дощ. Але головне зараз добратись до річки від якої я віддалився на кілометрів три-чотири. Хочу скупатися. До села як мені казали кілометрів шість, ну нехай десять, два я вже пройшов. Нормально до темноти встигаю. Зустрічаю дядька на кониках, добре «вклеяного». Запитую ще раз дорогу. Він питає куди іду, кажу в Берестечко. О то каже іди «прямо-прямо» по цій дорозі та через кілометрів п'ятнадцять будеш в Демидівці. Але по їхньому п'ятнадцять це цілих двадцять, та й в Демидівку мені не по дорозі. Цей чоловік теж поцікавився чи не голодний я, що не аби як порадувало.

19:47 я порушив всі графіки, о восьмій я вже мав бути на привалі. Та мені пощастило. Поворот на Красне такий невиразний і без вказівника, що я його мало не проскочив, добре, що вчасно глянув на карту. В селі підійшов до рідного Стиру і нарешті скупався. Сил і бадьорості відразу побільшало і я готовий пройти ще стільки ж. Та попереду ще далека дорога тому потрібно ставати на привал, щоб зранку відпочилому з новими силами вирушати далі. В селі зустрів батька з сином які будували міні пірс. Син виявився мисливцем. Він порадив мені заночувати в лісі за селом. З його слів там гарні місця, поряд річка, а в кінці лісу є стара пуста хата в якій ночують мисливці і в якій можна переночувати мені. І знову мені попались добрі

безкорисливі люди. В таких людях сила нашої країни. Вже за селом подумав, що потрібно було запросити цього хлопця в гості до Луцька чи хоча б ім'я у нього запитати. Ну нічого я думаю ми ще побачимось.

21:40 я на узліссі на березі Нашої річки. І тут я сьогодні буду ночувати. До хати дійти не встиг, почало темніти, але я натрапив на чудову галявину. Тут вже є дрова і навіть побудоване невеличке накриття на випадок дощу. Моєму зору відкривається чудовий краєвид, по небі пробігають не часті хмаринки, за них виглядає місяць. Тепло. Горить багаття на ньому смажить м'ясе. Співають нічні птахи. Потріскують дрова. Сюркочуть коники. У флязі коньячок. Я приготував собі ложе з гіллячок сосни. Краса. Буду спати. Добраніч.

14 серпня 2013 року. 05:49. Я прокинувся. Ніч пройшла добре, виспався, було досить тепло. Ніч була теплою, і завдяки лісу в мене були дрова, вогнище горіло цілу ніч. Вночі була цікава пригода. Десь в годині другій я прокинувся від того, що в мене на нозі щось сиділо і як мені здалось дивилось на мене. Від утоми спав досить міцно, тому відразу не зрозумів, що відбувається. Коли відкрив очі то побачив на нозі щось маленьке, порухав ногою і воно беззвучно зникло, з просоня я навіть не зрозумів в якому напрямку. Подумав, що маленька ящірка, але навряд чи. Воно здається не побігло, а полетіло. Можливо кажан. Але ж вони висять в низ головою, а летючі миші йоги які стоять на голові мені ще не попадались. Напевно це було маленьке совеня, їх тут літало досить багато. Що ж ніч закінчилась, роблю зарядку, вмиваюсь, снідаю і далі в дорогу.

06:51 знайшов я хату, про яку мені говорив вчорашній хлопець. Добре, що я до неї не пішов, тому що до неї я б підійшов коли вже стемніло, а не знаючи місцевості тут краще не ходити, кругом хащі зарослі, старий повалений паркан з цвяхами.

Трошки поблукав. Пішов по над руслом, кладочками переходами та вийшов на острівець з якого або вплав або назад по кладочках. Але що цікаво, вийшов я на протилежному до Малева березі, якраз у тому місці де ми з Толіком не раз рибалили.

Далі іду лісовою дорогою в бік Охматівки

07:19 вийшов я не в Охматівці, як хотів, а дав добрий круг лісом і вийшов там де вчора входив у ліс біля Красного. Ну що ж це доля, повертаюсь у Красне і піду вже цією дорогою. І можливо зустріню хлопця, дам свої дані й запрошу у гості в Луцьк.

13 серпня 2013. 08:03, за бортом погода нормальна, не гаряче не парить, вітру майже не має, трохи хмурно, але дощу думаю не буде. Трохи помінялись плани, на Охматків не пішов іду на Княгинине, а туди кілометрів десять.

08:40 іду на Княгинине. Топаю хвилин сорок, а його ще й близько не видно. Добре, що вчора не послухав дядька вмазаного і не пішов на Демидівку, туди напевно дійшов би під ранок, або мусив би ставати на привал біля дороги. Іду дорогою вимощеною камінням напевно ще за царя, але дорога збереглась, можна сказати ідеально. Хоч іти такою дорогою не дуже зручно. Біля дороги зустрів яблуньку невеличку, яка пригостила мене трьома яблуками. Подякував людині яка її тут посадила. Зазвичай я не їм того, що росте при дорозі, але тут так глухо, що напевно проїжджає не більше двох-трьох автомобілів на тиждень. Скільки часу іду ще не зустрічав, не те що авто, але навіть коней чи велосипедистів. Хоча велосипедний слід бачив.

09:43 прийшов у Княгинине. Перейшов місток через річку Жабичі. У цьому селі біля церкви повернув на право і пішов вниз польовою дорогою на Лопавше.

12:23 і я вже у Хрінниках. Тут трохи перепочив, з'їв морозиво. Спитав коротку дорогу на Вербень і вирушив в дорогу.

12:51 починається, всупереч моїм прогнозам невеличкий дощик. Я підходжу до джерела, що біля лісу між Хрінниками та селом Вербень. Дуже гарне місце. На пагорбі стоїть пам'ятник внизу джерельце, поряд альтаночка. Напився водички, набрав собі у флягу та іду далі.

14:01 пройшов ліс і заходжу у Вербень. На вході у село з двох протилежних сторін дороги на стовбах електромереж зробили свої гнізда дві лелеки. Коли я заходив вони були у своїх гніздах. У одному бусол на одній нозі й в другому. Це мені нагадало Грецький острів Родос. На якому при вході у нього з моря на двох великих колонах стоять олень та олениця, символи цього острова.

15:12 я вже у Пляшеві. Мене підвіз дядько тракторцем, за що йому красно дякую.

16:38 зайшов у волинську область.

16:40 увійшов в Берестечко...

2013 рік

Велосипедом по озерах

У мене залежність. І зрозумів це я лише вчора. Хтось не може без алкоголю, ще хтось губить себе наркотиками й цигарками. Моя ж не має побічних ефектів, таких як головний біль, ломка і тому подібне. Вона приносить мені лише задоволення.

Я жити не можу без «доз» мандрів. Більшість людей коли повертаються після такого відпочинку додому ще декілька днів відходять. А я навпаки. Втоми не відчуваю, ходжу деякий час в режимі «тревел». Ось і після крайньої подорожі бродив цілий день містом, а думки мої були далеко від нього, у лісі-полі. Я шукав воду, місце для ночівлі, дрова. Вів бій з комарами, прокладав маршрут і визначав сторони горизонту. «Тримало» мене так сильно, що замість лягти відпочити на дивані, я зібрався і пішов на рибалку. Не далеко в межах міста, але все-таки я мав надію отримати ще хоч ковток подорожнього повітря. Побути трохи на лоні природи. Хоч і не такої дикої, як у далеких мандрах. Втекти від міського пафосу і суєти, до якого дуже важко знову звикати.

Сьогодні пишучи ці рядки розумію, що я пропащий мандрівник і вже мене нічого не виправить. Якось, не так давно, подумував поселитись у маленькій хатинці, подалі від міста. На березі гарненької річки. Завести пасіку, собаку, ловити рибу. Доля, навіть, звела мене з добрим чоловічком. Який хотів бути моїм наставником. І навчати мене не тільки бджільництву, а ще й карате. Як виявилось у минулому він відомий тренер з цього бойового мистецтва. І хоч пройшов вже місяць, як я мав приїхати на навчання до Сергія Семеновича, та хай вже вибачає, що не виконав свою обіцянку. При нагоді обов'язково завітаю до нього щоб перепросити. Добрий учень з мене не вийшов би. Адже я б часто прогулював. Та справа навіть не у цьому. Навчившись пасічникувати потрібно ставити вулики та вести господарство. Отже, осісти. А для мене це рівнозначно смерті. Можливо колись, як буде важко волочити старечі кістки по Землі Матінці, в років дев'яносто, так і буде, але не зараз. Адже попереду ще стільки не звідано. Безліч не бачених місць, нових пригод, знайомств. Тисячі заходів і сходів сонця у далеких світах та зоряних ночей просто неба. Купання у не знаних раніше річках і озерах, морях і океанах. Співи нечуваних пташок та інші дива природи.

І єдине, що мене стримує від того щоб місяцями не з'являтися у рідному місті Луцьку – це донечка. Яка дуже за мною скучає, а я сумую за нею. Вона ще маленька, їй лише три роки. Я чекаю поки вона підросте. Тоді у мене з'явиться супутник у далеких і близьких подорожах. У неї вже є справжній туристичний рюкзак, хоч і дитячий і вона дуже любить ходити. Як тільки навчилась топати не їздила у колясці жодного дня.

Ну а поки я обмежуюсь не дуже довгими походами. І в основному мандрую просторами України. От і крайня подорож, яка до речі, спонукала мене до написання цієї розповіді була по синьоокій красуні Волині. А точніше по її озерах.

Минулого року до мандрівного життя спробував долучитись мій двоюрідний брат Олег. Він сховався зі мною у декілька невеличких походів. А потім він став ініціатором одноденного велопробігу. Ми проїхались по селах Луцького району, подолавши 98 кілометрів. А вже цього року він вговорив мене здійснити вело подорож на протязі двох-трьох днів. Чому вговорив?! Просто найбільше я люблю мандрувати пішки. Цьому є певні причини, та про це іншим разом. А оскільки я давно хотів побувати на інших, крім Шацьких, озерах, було вирішено їхати по тих

місцях якими славиться наш край. Тобто по Білих, Чорних, Любзях, Нобелях, Святих і так далі.

Підготовка тривала не довго, десь 5—7 днів. В основному готували велосипеди. Вони у нас хоч і не погані, проте потребували незначного ремонту. Брат ще готував рюкзак і себе. Мій же заплічник готовий завжди. І розбирається він лише тоді коли потребує прання. А, що до мене то я до цього не просто готовий завжди, я для цього створений. Для мене це не хобі й не відпочинок, не тимчасове явище, а спосіб життя.

На прокладання маршруту пішло теж декілька днів. Карта, Інтернет, відгуки друзів і знайомих у цьому допомагали. Не аби як допомогла книжка про туристичні маршрути по наших краях, видана ще у часи СРСР. Хоч у ній в основному йшла мова про подорожі по місцях бойової слави революціонерів і партизанів, проте про озера теж була корисна інформація. До слова мені її позичив Володимир, з яким ми познайомились на пляжі нашого міста. Він, як і я купається круглий рік. Не зайвим буде сказати, що кількість любителів зимового плавання збільшується щороку. Багато хто з них, в тому числі вищезгаданий добродій, крім того, що «моржують», ведуть активний спосіб життя. Їздять у вело подорожі, сплаваються на байдарках, ходять в гори. І я дуже задоволений, що таких людей у нас багато. Тому, що у нових місцях є можливість побачити багато нового і що головне пересвідчитись, що добрих людей на Україні достатньо. Підтвердження цьому буде описано пізніше. А в цілому все вищесказане робить нас добрими, мудрішими, людянішими.

Отже, все готово. Рюкзаки складені, велосипеди в порядку, маршрут прорахований. Переходимо безпосередньо до подорожі.

Сьогодні шосте липня 2014-го року, на годиннику 17:44 і до старту нашого велопробігу залишається менш як десять годин. Я скупався у рідній річці Стир. Набрался сил, зарядився позитивом і вирушаю відпочивати. Підйом завтра о другій ранку, чи то ночі.

Сьоме липня. На бортовому годиннику 3:39. На дворі дуже тепла Купальська ніч. Десь дівчата і парубки шукають цвіт папороті. За допомогою якого можна шукати скарби заховані у землі. Мене вони не цікавлять. Хтось спускає віночки на воду щоб знайти своє щастя, а я своє вже знайшов...

Я прямую на вокзал. За двадцять хвилин п'ята наш потяг відправляється на Заболоття, через Ківерці та Ковель. Людей у вагонах не багато. Велосипеди поряд. А у нас ейфорія, ми в передчутті нових вражень.

Без п'яти шість проїхали Трилісці. Перекушуємо «автомобільним печивом» (крекер цибульковий, так його називає мій колишній колега по роботі Юра). Запиваємо пивком, купленим на передодні.

Пишу все, як є. Не люблю обманювати. Я не святий і час від часу могу пива випити й 50 потягнути. Головне не зловживати. Хотілося б сказати кілька слів про алкоголь. Я не прихильник п'янства, але і не противник хмільних напоїв. По суті, горілочка, пивечко, коньячок річ не погана, якщо вона якісна і вживається в міру. Як писав Омар Хайям:

...Вино запрещено, но есть четыре «но»

Смотря кто, с кем, когда и в меру ль пьёт вино.

При соблюдении сих четырёх условий

Всем здравомыслящим вино разрешено.

Зараз намагаються заборонити продаж алкоголю біля шкіл, в нічний час і тому подібне. Складається враження, що остання заборона на продаж зігриваючих напоїв у ночі придумана пузатими керманичами міста, з подачі власників клубів і барів, що працюють після 23. А на здоров'я дітей і нації, взагалі, їм насправді начхати. До того ж заборонений плід – солодкий. Пам'ятаю, декілька років назад, на останній дзвоник, заборонили продаж алкоголю в центрі міста. Так випускники масово закупляли «продукти горіння» в одному з супермаркетів на 33-му кварталі. І щасливі їхали в парк «Лесі Українки». Отже, хто хотів знайшов і час і гроші й місце. А виграли тільки власники магазину і таксистки, які возили «посланців» за сорокаградусною. Потрібно не забороняти, а створювати таку атмосферу щоб школярі, і не тільки, не випити чи закурити хотіли. А підтягнутись на турніку, поплавати в басейні. Потрібно привчати людей до культури вживання міцних напоїв.

Ми за Трилісцями. У долинах стелиться ранковий туман. Після нічного сну прокидається природа, небесне світило піднімається все вище і вище. Народжується новий день, прекрасний день. За вікном електрички чаруюча природа Волинського Полісся. У вагоні не багато людей, хтось дрімає, хтось дивиться у вікно і милується, як і ми краєвидами.

Сьогодні я вперше мандрую приміськими потягами і розумію, що мені це подобається. В майбутньому потрібно обов'язково спробувати проїхатись електричками та дизелями подальше. Змінюються пейзажі за вікном, на невеличких станціях заходять і виходять люди, ще не знаю чому, але за цим дуже приємно спостерігати...

О 06:43 прибуваємо у місто залізничників. Тут у затишному скверіку на лавочці чекаємо пересадки на інший потяг. За півтори години чекання зустрічаємо різних людей. Першими нашими сусідами були дівчата і хлопці, які напевно повертались додому після нічних гулянь і зайшли сюди щоб трохи посидіти, помилуватись прекрасним ранком і один-одним. Веселі, життєрадісні й що особливо порадувало не п'яні. Дівчата навіть не курили. Їх змінили заклопотані «дачники» і бабулі-воркотулі. Які постійно бурчали. То спідниці в дівчат закороткі, то наші велосипеди стоять неправильно.

Прибуває наш «дизель» і ми вантажимося у вагони. Їдемо далі, знову міняються краєвиди та люди. О 11:15 сходимо на перон у Заболотті. Це наша кінцева зупинка, наступна уже в Білорусії. Сідаємо на двоколісних коней і рухаємось у село Тур.

Година і ми на озері Дружби, воно ж Святе. Його площа 0,44 квадратних кілометра, максимальна глибина 16 метрів. Водойма невеличка, але дуже мальовнича. Забігаючи наперед скажу, це одне з найкращих озер на нашому шляху. Поласувавши лісовою малиною на берегах Святого вирушили далі.

Ще за хвилин тридцять добрались до Турського. Це третє озеро Волині за площею, вона складає 12,36 кілометра квадратні. Друге Пулемецьке і перше Світязь. Вони мають 16,3 і 27,5 квадратних кілометрів, відповідно. Водойма Турівців – рай для рибалок. Берегова лінія в очереті. Проїхавши добрий шмат берега, знайшли лише одне місце придатне для купання. Плесо заросле, є декілька островів. Сітки тут не поставиш і це дуже добре. Вода надзвичайно чиста. Водорості, яких тут багато, виступають природним фільтром. Я наприклад пив воду прямо з озера. В прибережних очеретах багато риби, ми плавали, а вона нас і не дуже лякала. Накупавшись досхочу, попоївши вирушаємо далі на село Гірники, біля якого є аж чотири озера.

Рівно через дві години в'їжджаємо у село Жиричі. Заходимо у місцевий рай – кафе «Едем». П'ємо водичку, трохи перепочиваємо. Привітна дівчина бармен підказує нам дорогу на Прохід. Подолавши сім кілометрів проїжджаємо вищезгадане село і рухаємось по прямій до озера Радожичі.

16:58 у Гірниках на перехресті їмо морозиво, ще трохи і ми на озері. За годинку знайшовши гарне місце, ставимо табір. Сьогодні ми тут заночуємо. Хоч до заходу сонця ще довго, далі вирішуємо не їхати. Дорога була не легкою. Майже постійно їхали по глибокому піску і лише в деяких селах було тверде покриття. Колеса провалюються, доводилось постійно крутити педалі. Трохи втомились. Тай озеро виявилось красивим, з дуже чистою водою. Чимось схоже на Світязь і водночас неповторне. То чому б не побути тут довше. Його площа 89 гектарів, а максимальна глибина 19 метрів.

Хоч сьогодні понеділок відпочиваючих на берегах чимало. На дворі справжня літня спека, люди купаються, засмагають, грають у волейбол. Ми теж купаємось щоб змити дорожню втому і готуємо вечерю.

Сьогодні у похідному меню м'ясо смажене на вогнищі. Замариноване по фірмовому рецепту, завдяки якому воно не тільки надзвичайно смачне, а ще й може подорожувати разом з вами без холодильника у будь-яку пору року до двох діб і не псуватись. А до м'яса ще зваримо кулешик.

Куліш теж за спеціальним рецептом. Переважна більшість людей готує козацьку кашу з салом. Я ж люблю щоб він був ситним, але не жирним. Взагалі цей рецепт кулешу, я випадково знайшов у книзі про козаків. Свого часу багато читав про наших відважних предків. Козаки насправді не були такими салоїдами і горілколюбамі якими нам їх показують. Горілку пили рідко, та й та була 18—25 градусів. А випивши співали й танцювали. Тобто гуляли, а в гуляннях і той незначний хміль швидко виходив. А ще за допомогою оковитої вони тренувались. Хильнувши по кілька чарок козарлюги стріляли з луків, бились на шаблях і в рукопашну. А навчившись битися з хмелем в голові, зможеш воювати й поранений і втомлений і з спросоння.

А сало більш використовували у технічних цілях. Наприклад, під час морських походів. Тогочасні козаки-диверсанти намазували тіло смальцем щоб в холодну пору року добратись вплав до ворога. Знищували берегову охорону і забезпечували прохід своїм чайкам...

Після бою потрібно поїсти, щоб набратися сил для нових справ. Куліш, славні пращури, готували з обсмаженого на олії пшоно, яке у них завжди було з собою. Ставали на нічліг, чи просто привал недалеко від джерела або біля нього. Набирали воду. Рвали дикий часник, який ріс десь поруч і додавали солі, яку як і пшоно мали при собі. І на вогонь. Це й був основний рецепт кулешу. Та якщо вдавалось вполювати дичини чи піймати рибу вони теж ставали інгредієнтами каші...

«Повіває вітерочок, закипає казаночок», – співається у козацькій пісні. А ми поласувавши м'ясцем переходимо до кулешу. А під таку страву не гріх і три по двадцять п'ять, домашньої калганівки.

Вечоріє. Відпочивальники потрохи роз'їжджаються і ми залишаємось майже одні. З настанням сутінок з нами на бій виходять комарі. У Луцьку вони мене не кусають і я на них не звертаю уваги. Тат тут вони дуже голодні і їх надзвичайно багато. Не допомагає навіть евкалиптова олія. Закутавшись в одяг, по максимуму, сиджу, трохи, на березі. Милуюсь заходом сонця, яке малює на водянній гладі озера свої чаруючі картини. Слухаю музику природи.

Згадую доню, за якою вже скучив. Набираюсь сил, заряджаюсь позитивом. Думаю про древніх людей, які жили на берегах мальовничого озера Радожич. Згадую легенду, яку знайшов напередодні в Інтернеті.

Ось її зміст.

Діялось це давно. Жителі села Гірники тільки розпочинали освоєння мальовничих просторів поліського краю. Безкраї пахучі луки, густі зелені ліси збирали поліщуків.

День за днем сходило і знову ховалося сонце, роса прозорими слізьми лягала на землю і безслідно зникала, час спливав тихою рікою. Невдовзі на чудових просторах виростало село, в якому вирувало землеробське життя.

Та з часом завітала у райський куточок посуха. Хвороби, недорід помандрували селом.

Поширилися чутки про невідому нікому з тутешніх жителів дівчину, яка нібито щоночі з'являється біля невеличкої водойми за селом і запалює там багаття.

Ніхто з людей не зустрічався з незнайомкою очі в очі, але про її красу знали всі. Та що краса, коли саме ту дівчину жителі вважали винуватицею усіх своїх нещасть. Її таємничість і врода навіювали на людей страх. І лише один юнак на прізвисько Жич, що був сином місцевого коваля, вірив у безневинність красуні, а причиною усіх бід вважав безжалісне ставлення своїх односельців до багатств природи. Проте ніхто Жича не слухав.

Дзвінкою мелодією хлюпотіла вода у ставку, а грайливі сонячні промені купалися в ній, мов маленькі діти. Тут, серед цієї краси на березі сиділи, обнявшись, Жич і Рада – та сама чарівна незнайомка. Міцно кохали вони одне одного, а їні зустрічі нагадували казку, яка щодня переписувалася знов і знов. Жич палко цілував Раду і, здавалося, що й саме небо у цей час яснішало. Та недовго тривало неземне щастя.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.